

МЫ ЗА ЭСТРАДУ: ЗМЯСТОЎНУЮ, ЦІКАВУЮ

Не адзін дзесятак год спрачаюцца аб тым, зьяўляецца ці не эстрада, музыка аўтаномнай прыхільнай эстрады і не менш аўтаномнай эстрады. Частка найбольш сталых музыкантаў-аўтаномнаў і кампазітараў свядчае, што эстрада музыка — «наогул не музыка», а ў лепшым выпадку — нешта «другае», «несур'ёзнае». Другія — пераважна музычныя моладзь — гавораць аб тым, што вострыя рытмы, пругкія мелодыі сучаснага джаза вельмі адпавядаюць нашаму імкльваму жыццю.

Гэтыя спрэчкі, на маю думку, крыху надарэчны. Эстрада, джаз, як і ўсякая іншая (нават самая сур'ёзная) музыка, могуць быць добрыя і дрэнныя. У адным выпадку яны могуць задавальняць эстэтычныя запатрабаванні людзей, прыносяць ім радасць і хваляванне, у другім — дэстабілізацыю псіхікі. Эстрада і музыка асабліва цяпер, калі ёсць радыё, магнітафонныя запісы і пласцінкі, надзвычай шырока распаўсюджана.

Патраба ў лёгкай, даходлівай, па-майстэрску зробленай эстраднай музыцы ў нас вялікая, а пішачка яе пакуль што мала. Таму і жыўяцца аматары першым, што трапіцца запісаць на магнітафонную стужку з эстрадных канцэртаў

заходніх радыёстанцый. Такой музыцы граба супрацьстаяць цяжка, змястоўна, жыццядарна, эстраднае творы нашых кампазітараў. Міль тым, як гэта ні даўна, у Саюзе кампазітараў Беларускага нават секцыя эстраднай музыкі, і ўсе спробы стварыць яе сустрэліся вельмі халодна і адносна. Не лепшыя справы і ў кансерваторыі — адзінай у рэспубліцы навукальнай установе, якая рыхтуе музыкантаў вышэйшай кваліфікацыі. Не можна пахваліцца песпехамі па прапанаванай беларускай эстраднай музыцы і наша філармонія. Ва ўсіх яе іматэрыяльных брыгадах толькі сабыяныя спевакі і інструменталісты зрэдку аўтаномнае творы беларускіх кампазітараў. Рэпертуар гэтых брыгад не мяняецца гадамі. Крыху лепшае становіцца на радыё і тэлебачанні.

Трэба сказаць, што беларускія кампазітары маюць пэўнае дасягненні ў рэалізацыі нацыянальнай эстраднай музыкі. Некаторыя іх творы сталі дэталі папулярныя, часта гучаць на радыё, выконваюцца прафесіянальнымі спевакамі, музычнымі калектывамі і г. д. Амаатарамі самадзейнасці. Лепшыя ўзоры беларускай эстраднай музыкі можна пачуць у перадачах Усесяюзнага радыё і канцэртах радыёстанцый краін на-

роднай дэмакратыі. Аб тым, што творы майстроў музычнага мастацтва нашай рэспублікі знайшлі яшчэ аднаго слухачоў, сведчаць шматлікія пісьмы і запіскі, якія прыходзяць з многіх гарадоў Савецкага Саюза ў музычную рэдакцыю нашага радыё.

Вызначылася невядома група пераважна маладых кампазітараў, якія паспяхова працуюць у галіне эстрады. Побач з імі ўдала спрабуюць сілы і самадзейныя кампазітары.

Найбольшы песпеху дасягнула беларуская эстраднае лесьня, якая выконваецца з аркестравым суправаджэннем. Такія песпехі ёсць ужо доволі многа, сярэд іх — ярыя ўра-эстраднаму эфектыўныя творы. Да іх можна аднесці песпехі Я. Глебава «Не скажу нікому», «Вясельная песпех», «Шчаслівая зорка», «Твая вясна», «Вясна смеіцца» па словы М. Алтухова. Акрамя песпеху ў песпехам жанры Ю. Семіяна «З яго твару можна аднавіць лірычны песпех на словы М. Шуміка «Ты мне вясно прынісла» песпехі для барытона, жаночага трыа і аркестра: «Над Пінай» (словы С. Вагнера) і «Навагодняя» (словы А. Багатыя), песпех «Дзе ты», «Я люблю і радзіну», «Не за вочы сніга» і др. іншых. У гэтых песпехах няма сніпоў, мурагелістых рытмаў (простымі сродкамі можна выказаць вельмі многае), але гучаць яны сапраўды па-эстраднаму.

У апошні час у эстрадных творах нашых кампазітараў з'явілася тама грамадскае гучанне. Песпехі разказваюць аб нахатняй працы савецкіх людзей, аб іх імкненні да міру («Песпех аб родным заводзе» і «Лучанка на словы С. Пятрова», «Нам горад малады» Я. Глебава на тэкст М. Алтухова, «Горад міру» Р. Бутвілюскага на словы А. Дзержынскага). Ёсць песпехі на «касмичныя» тэмы («Ге-

раіна зорная» Ю. Семіяна на тэкст Я. Крупенкі, «Песпех на дзень касманаўтаў» М. Наско на словы Н. Глебава), пра героіні Аўчыннай вайны («Дарыце цюльчаны» Ю. Семіяна на тэкст А. Багатыя, «Песпех пра Івана Чуклава» Д. Смольскага на тэкст У. Паўлава і інш.).

Разам з тым у песпехнай творчасці ямаляе і «кампазітарскае браку». Цяжка сказаць, напрыклад, што небудзе добрае пра песпех У. Чарадзічэні «Не вядуць». Слабая песпех Р. Бутвілюскага «Веласпедцысты», не вытрывае ніякай крытыкі песпех Л. Науроткага «За савіўхамі, мяцельцамі». Можна прывесці і другія прыклады бяскожнага мінорнага песпехнага стандарту, які надакуць усім. Такія творы не могуць быць сугучнымі нашаму імкльваму жыццю. Ёсць у некаторых песпехах перавагі, штатмы. У выніку самы неадведчы слухач можа загадаць прадачыць, куды пойдзе мелодыя, які будзе заключны каданс. І яшчэ адзін напрок можна кінуць у адрас нашых кампазітараў-песпехнікаў — некаторыя з іх слаба ведаюць інструменты, не жадаюць як след вывучыць выканаўцаў, асабліва эстраднага аркестра, асабліва яго гучання, не ўмеюць карыстацца багатай аркестравай палітрай.

Спрод музыкантаў часта можна пачуць спрэчкі аб тым, ці магчыма спадчыць беларускаму народную музыку з джазам. Існуе думка, што для такога спадчыцця прыдатна толькі народная музыка Мадані, сярэднявечных і заўнашніх рэспублік, а беларуская народная песпех і тавя для джаза чужыя. А між тым той жа Я. Глебаў стварыў «Фантазію» для аркестра на тэму беларускай народнай песпехі «Перабелачка». І песпехі не толькі не страцілі сваіх нацыянальных рыс, а наадварот —

набылі ў яркім аркестравым убранным яшчэ больш прывабынасці. Тое ж можна сказаць пра ярыя «Фантазію» на тэмы беларускіх народных песпехаў М. Макоўскага і ярыя «Атар старыстаў» Бульбуе «Перабелачка», «І таву сперагу» а таксама пра «Фантазію» Б. Федарына, пабудавана на тэме народнай песпехі «Саўна для Грышка ладзі дуду». Вядома, спробы ў такім напрамку неабходна працягваць і нашчыраць.

Што перааждкае развіццю эстрадных жанраў музыкі ў нашай рэспубліцы? Як пазбавіцца гэтых перашкодаў?

Негэла лчыць эстрадную музыку нейкім непаўназначным мастацтвам, адмаўляць яе. Вясельны жанры музыкі могуць быць не менш сур'ёзныя, чым любыя іншыя. Не вядома на памерах песпехі ці аркестравы песпех не створыў гучнага лірызму, лна паграбуе высокага кампазітарскага майстэрства. Для таго, каб напісаць лярэбузавы ў яго музычную тэма, неабходна ўмець выкарыстаць гармонію, вострыя рытмы, Эстрада, дназ, як і іншыя жанры музыкі, не перыня надуманасці, фальшу, недакладнасці. Ім патрэбны лаканізм, дакладнасць выкладання думкі, звестаснасць музычнай фразы, яркая каларытная інструментыка. Гэта прафесіянальнае мастацтва, і падышоць да яго граба прафесіянальна.

Эстрадную музыку любяць мільёны слухачоў. Таму і адносіны да яе ў Саюзе кампазітараў Беларусі павінны быць больш пріяныя і дабразлычыя. І тады, хоццця спадчыца, і ў нас загучыць новыя, па-майстэрску напісаныя, высока ідэяныя, сапраўды эстраднае творы.

Дзмітрый ЖУРАУЛЕУ.

У МАЙСТЭРНЯХ ХУТКА УБАЧЫМ МАСТАКАУ НОВЫЯ ТВОРЫ

Калі некалькі год назад на адной з вялікіх выставак я ўбачыў карціну «Я ведаю, горад будзе — Салігорск». Імя яе аўтара — маладога мастака М. Данцыга — мне ні пра што не гаварыла. Карціна ж вольна сьвясасца фарбай, адметнасьцю почырку.

Пазней, калі адна за адной з'явіліся карціны Данцыга — «Гудзе зямля Салігорская», «Растуць новыя кварталы», «Нававелья», «У рабочай сталовай», на ўяўленні склаўся пэўны «творчы партрэт» мастака. У кожнай з гэтых твораў было тое, што ўраіла ў першы раз, — непераданае любаванне жыццём, адноснасьць бацьчы у жыцці ярыя, радасць у майстэрні, залітай ярым сонечным святлом, назіраньні, які Данцыг разамічае ўздоўж сцен і проста на падлозе тое, што ім збрэна і пад чым ён яшчэ абрацае працаваць, я зноў адзначаю сам сабе: гэтыя карціны не могуць напісаць чалавек, раўнадушны да жыцця, да людзей.

Перада мною ўсё (або амаль усё), створанае мастаком за апошні час і яшчэ не паказанае на выстаўках.

Выразная серыя «Рудны — горад юнацтва». Гэта тое, над чым цяпер працуе мастак. Ужо гатовы тры карціны серыі, Данцыг запэўняе, што мог бы напісаць дзесятыя карціны, настолькі незвычайным было ўсё, што ён убачыў у Рудным.

Уяўляеш, гэта будзе буйнейшы ў свеце горна-ўзбагадчыны камінат. Там руду бяруць проста на паверхні зямлі. А што будзе, калі напішаць гэтыя Данцыг і стаяць на малым бяртэ палатно «Адвечна».

І быццам апынаюся ля падножжа вялізнага, як гіпсавы піраміда, кургана, на вяршыні якога вуркоўчы магунныя самазвалы. Адсюль, айна, яны здаюцца цацкамі. А над усім гэтым — асялялыя сцяне неба і сонца.

— Так сказаць, першае ўражанне, — тлумачыць Данцыг. — Там усё ў нейкіх павялічаных памерах і маштабах, нават — людзі!.. А можа, мне гэта проста здавалася? Глядзі!

І перада мною другая карціна — «Ля заправачана». І зноў магунны дванаццацітонныя прыгажунь-мазы абступілі з усіх бакоў чырвоныя «абеліскі» бензакалонак. А ў цэнтры — у горады позе, строгая і недаступная, гаспадыня бензакалоні лядзкія і вольвіць парадка сярод зважытых шафэраў, Маладыя, дужыя, здаровыя і гэтыя людзі і сапраўды здольныя зрушыць горы з месца.

Я разумею, чаму Данцыг многім сваім карцінам дае «паэтызаваны» назвы: «Я ведаю, горад будзе...», «Гудзе зямля Салігорская»... Таму што кожная з іх — не проста убачанае ўважлівым вочам мастака, але і працутае сэрцам паста.

«Маладоцкі старажытнага Полацка» — новая серыя, над якой працуе мастак. У ёй паслядоўна, карціна за карцінай, як у раздзелач вялікай апавесці,

расказана пра людзей і справы Нафтабуда. Вось у рознакаляровых маленкіх вачонкіх паслядзі першыя будаўнікі, што з'ехаліся з розных канцоў краіны. Яны ўжо абжыліся тут. На

«Вяроўнах, працігнутых ад вагончыка да вагончыка, кіламетры дэкаўчатых рабесціх блізіну Гэта «пільнеры Нафтабуда». А вось і новыя рабочыя пасадзі, які выраса на зямлі, адважаныя ў багата, — «Балоты адступаюць». А тут воль тое, дзе ляч з'ехаліся сроды ўсе гэтыя людзі, — «Полацкая нафта». Сярод дзелавых будыў Нафтабуда вочам мастака не абмінае эпохальна, якія характарызаюць унуцтраны свет галюўных яго герою — будаўнікоў. «Незвычайнае асудства» — нібы «лірычнае адступленне». Сярод чорных, прамасленых нафтаю вялізных бакаў стаць тоненькай, на дзвя злёўная брыкоза, якая лудам захавалася і цяпер калатва аўтаваўца нафтавыя машыны. Так вобразна і таўтоўна мастак адолеў расказаць пра дубоўнае аблічча сваіх герою.

Разглядваючы гэтыя карціны, я ладумаў аб тым, наколькі дэталёва распрацавана кожная частка гэтай поўналай «сёіты», які ладіцца ўзаемазвязаны між сабой усё яе 12 лістоў. А разам з імі — моцны, павятчонаму аўтоні акорд колеру, святла і фарбай.

— Паездкі ў Кустанай, у Рудны, у Салігорск, у Полацк і на іншыя будоўлі сямігодкі далі мне вялікі матэрыял для будучых карцін, — гаворыць Данцыг.

Полацкім нафтабудаўцам ён мяркуе прывісць вялікую карціну, у якой будзе па-мастачу абгуленыя багаты «полацкі вопыт» мастака. Потым мяркуецца яшчэ адна карціна аб дружбе савецкіх людзей, аб «паўчці сямі і аднай» — таксама на матэрыяле шматлікіх паездак.

— Ну і, вядома, пакрыткою на да Усесяюзнага вяселья «На вярце зру».

Аб тым, што ён пакана на гэтай выстаўцы, мы не гаворым. Хутка убачым гэта. Мы ведаем, што і новая карціна будзе аптымістычная, змястоўная і арыгнальная.

Э. ПЕТРЭСОН.

ВІНШУЕМ 3 ЮБІЛЕЕМ

Вядомаму беларускіму дырыжору народнай артысты рэспублікі Таццяне Міхайлаўне Каламіяцкай споўнілася лчыцца дзесяць гадоў з дня нараджэння. У сувязі з гэтай падзеяй Прэзідыум Вярхоўнага Савета БССР узнагародзіў яе Ганаровай граматай.

Творчы шлях Т. Каламіяцкай у пасляваенныя гады звязаны з Беларускамі тэатрам оперы і балета, Спектакля, папулярнага Таццянай Міхайлаўнай, вызначаюцца высокімі мастацкімі якасцямі, тонкім праціненнем у задумі кампазітара. Назавем таія пастаноўкі оперы «Фаўст», «Гуно», «Шчаўмучныя і «Лебядзіны вазера» П. Чайкоўскага, «Вальер» Раўеля, «Сэрэчныя грошы» Кара-Караева, «Заручыны ў манастыры» С. Пракоф'ева, «Мета і Катэ» В. Дзілэа.

ВІШЫІ ДЗ 3 ДРУКУ

Да 40-годдзя БССР Т. Каламіяцкай заставіла балет Г. Вагнера «Падстаўна лчыцца».

І самая вялікая і ўдала работа дырыжора — опера С. Танева «Арэстэ» Таццяна Міхайлаўна бліскава ажыццявіла гэтую складаную і багату ў музычных званках пастаноўку. Опера добра прыняла масквічы — там яна ішла на сцэне Крамлёўскага Палаца з'ездаў. Цэнтральная прэса з вялікай цеплыня адгуналася аб дырыжоры, які ўзяў на і свабодна «распарадаецца музычнай гаспадарка».

Таццяна Каламіяцка паўна творчых сіл, новых задум. У прыватнасці, яна збрэаца ажыццявіць пастаноўку балета С. Пракоф'ева «Золушчыца». Пажадаем Таццяне Міхайлаўне у дзень лчыцца годдзя добрага здароўя, новых творчых удач.

ПАКАЗВАЮЦЬ НАШЫ ГОСЦІ

М. Грыцян. Асобоі выпадак. Апалядзаны. Не рускай мове. Мастак В. Сакенка. 1964 г. Тыраж 15 тыс. экз., стар. 232. Цана 23 кп.

Г. Дранковіч. Вясёлы адпачынак. Галаваломкі і загадкі. Для малодшага ўзраста. 1964 г. Малючкі Я. Змітровіча. Тыраж 12 тыс. экз., стар. 32. Цана 5 кп.

А. Аверкін. Чаюка ў дэбе. Лірычныя песпехі. На рускай мове. Мастак А. Пляскін. 1964 г. Тыраж 3 тыс. экз., стар. 84. Цана 78 кп.

Э. Тыранд. Пяць п'ес для фертыліа. На рускай мове. Волкадэ І. Капеляна. 1964 г. Тыраж 500 экз., стар. 24. Цана 34 кп.

ДОБРАЯ ПАМЯЦЬ, ВНУТРАННЯЯ СІЛА, ЖЫЦЦЁВАЯ МУДРАСЦЬ...

[Заканчэнне. Пачатак на 1-й стар.]

на існуючыя ў жыцці характары, копіі блыднейшыя за арыгіналы.

Кі вывад застаецца зрабіць мне, чытачу, са сваіх назіранняў, з тых парадоксаў, якія я адкрыў для сябе і якія ўжо, здаецца, пераствараюцца для мяне парадоксамі? Пераствараюцца, што мастацкая проза здае свае пазіцыі, не вытрымліваючы ўрабаванні часу? Пагадзіцца з тымі, хто абвясціў, што будучае за «літаратурнай рэпартаж» прыняць, што «фізікі» навоц падстаў для сваіх скептычных адносін да «лірыкі»?

Не, такія вывады былі б занадта паспешлыя.

ПРЫГДАВАЦІА адзін вельмі павучальны эпізод з навейшай гісторыі літаратуры.

У час другой сусветнай вайны, а дэкладнай — у канцы 1940 года, у адной з амерыканскіх газет было змешчана інтэрв'ю, дадзенае Стэфанам Цвейгам. Эмігрант Цвейг перажываў цяжкую душэўную драму, выкліканую ваянным рэзугам фашызму, і псімістычна глядзеў на літаратуру. «Звычайны накіраванасці мастака, — гаварыў пісьменнік, — нанесены адчувальным ўдар. У каго могуць сёння вылісць цікаваць старыя тэмы? Мужчына знебаіцца з жанчынай, яны ўлюбляюцца адзін у аднаго, заважваецца раман — раней гэта была тэма для творчасці. Яшчэ надаюцца з гэтай магло ўзнікнуць апавяданне. Але хіба можна сёння мець цікаваць да такога глупства?»

Гаворачы пра «маральнае землетрасенне», Цвейг прыходзіць да вываду аб немысцяздольнасці «ўрабаванні літаратуры, аб іх ярыку лярэа выработаванні вайны. «Тое, што людзі перажываюць зараз, — працягвае ён, — занадта страдна для неспадзявана мастацкага ўвасаблення. Таму, як мне здаецца, літаратура бліжэйшых год будзе насіць пераважна дакумэнтальны характар, а выдумачны, уяўны свет адступіць перад сапраўднасцю...»

Іганес Р. Бехер выступіў у адказ з артыкулам «Стойкісць». [Гэты артыкул надрукаваны разам з перакладам інтэрв'ю Цвейга ў 11 нумары «Інструмантальнай культуры» за 1962 год]. Ён рашуча не пагадзіцца з Цвейгам, не падзяляў яго адно. Палемізуючы з вывадам Цвейга, што «ні адзін гений не можа сёння прыдумачць сюжэт больш драматычны, чым наш час, і нават самы лепшы мастак павінен зноў паступіць у навучэнне да вялікай настунючы — гісторыі», Бехер піша: «Пры ўсёй нашай павязе да апісання фразы, якай, зросты, прымяняма і да даўнагага часу, мы не можам пагадзіцца з першай, тагадзіцца з адмаўленнем каштоўнасці ў наш час мастацтва дэкалансаванні. Той факт, што ваяна дэкавала немысцяздольнасць пэўнага жанру літаратуры, не змяняе нашага жадання надаць літаратуры новую сілу, но-

вую значнасць і даламагчы ёй выканаць сваю гістарычную місію...»

Бехер не мог пагадзіцца і з думкай Цвейга аб тым, што дакумэнтальныя апісанні будучы адзіна жагчылім жанрам будучай літаратуры, «безумоўна, — пісаў ён, — зборнікі такіх матэрыялаў узбагаціў бы нашы веды і былі б, побач з асабістымі ўрабаваньнямі, неадзіным дэмакнонікам для мастака, які задумаў паказаць нашу эпоху. І ўсё ж мы дазволім сабе шчыра раз спаслацца на Гэтэ, які паглядзіў, што сёння абараняе Стэфан Цвейг, супрацьстаяўляе наступнае выслоўе: хто не здолеў узяцца вышэй за прыроду, непазбежна застаецца ніжэй за прыроду. У гэтай фразе заключана дзве думкі, накіраваныя супраць двух скажэнняў працы творчасці. Перш за ўсё, Гэтэ патрабуе, каб мастак узяўся над прыродай, гэта значыць, каб мастацтвае ўвасемненне адбывалася не над прыродай, а над натуральнай асновай, ішымі сіламі, рэалісціца, а не яе эрэзі служыць шэрагаў асновай для мастацкага ўвасемнення. Далей Гэтэ патрабуе, каб мастак узяўся над прыродай, гэта значыць, прымыслюваў ці, наадварот, прапунуваў, з тым каб дэкаланс мастацкі твор быў своеабавітым спабортчытвам з самай прыродай, але калі гэтае ўвасемненне над прыродай не ўдалося, мастак, хоцёў ён тэго ці не, застаецца ў сферы «поскай натуральнасці», гэта значыць, ніжэй за прыроду».

Такім чынам Бехер, у адозвенненне ад Цвейга з яго больш абмежаваным светапоглядом, інакш узяўся магчымыя літаратуры. Ён заклікне верыць пры любых абставінах у сілу мастацкага слова, у яго вялікую гуманістычную місію. Дарэчы, у тым жа артыкуле выдатны пазт з вялікай верай і надзеяй гаварыў аб савецкай літаратуры, аб яе будучыні. Некаторыя яго думкі здаліся мне асабліва сучаснымі. Няхай ён, зяртаўся пазт да савецкага пісьменніка, адкрые для нас новага чалавекана — не ў дэкламацыйным абгульненні і не шляхам прымітыўнага зніжэння, а ў канкрэтным раскрыванні сіл, якія вызвалююцца ад старога і аджываючага.

З ЧАСУ таго змяняльнага дыялогу двух пісьменнікаў прайшло больш за дваццаць гадоў. І сёння мы бачым, наколькі былі праўдзлівыя меркаванні і прэгнозы нямецкага пазта, наколькі больш шырокай і прэзорывай была яго канцэпцыя. Узв'яз чужа б адзін дэволі красамойны факт. Аб жахх мінулай вайны, аб злучэннях чужой расказваюць горы дакумэнтальнай літаратуры — мемуары, дзёнікі, натэты, рэпартажы, зс і г. д. і да т. п. Іх пісалі і пішучы сёння літаратары-прафесіяналы і проста вядоўчы, пішучы на розных мовах свету. Але ці азначае гэта, што тэма вайны, тэма фашызму стала манопольнай дакумэнтальнага жанру? Не. Наадварот, ідзе — тут зноў напрошваецца параўнанне са спабортчытвам — інтэнсіўнае мастацка-эстэтычнае асваенне той жа тэмы, таго ж матэрыялу, «занадта страгнага для неспадзявана мастацкага ўвасаблення». Зноў-такі напісаны горы вершкі і апавяданні, пазі і раману, кораткія навалі і шматтэмыя эпэлы, выкарыстаныя кіламетры кінастужкі, а мы ўсё чакаем новых і новых твораў, якія б да канца раскрывалі нам трагедыю мінулай вайны. І калі мы бачым часты неадаволенны, загортчочы зыч адзін раман ці выхадзчы з кіназэль, дык справа тут не ў тым, што рамасці ці сцэнарыст, можа быць, узяўся за «збырнечную тэму, а ў тым, што яны альбо збыліся на іштучнасць, альбо трапілі ў «сферу поскай натуральнасці».

Характары, што нават такі стары, як свет, сюжэт: «мужчына знебаіцца з жанчынай, яны ўлюбляюцца адзін у аднаго, заважваецца раман», — служыць сваю службу, пасляхова выкарыстоўваецца, набываю-

чы, вядома новая гучанні, у паказе вайны. Я ў гэтым перакананы яшчэ раз, калі я надаў глядзеў фільм «Пасажыры» — неазаконачную работу талентавіта польскага рэжысёра Андэя Мунка. Ці ўзяць, напрыклад, апавесці Васіля Быкава, асабліва яго «Аліпсіюку баладу», «Каханне двух «геаграфанаў», італьянкі і беларуса, не толькі не зніжае падыс твора і не зрабляе яго матэрыялу, а, наадварот, яшчэ больш падрэспіравае трагізм часу, ненатуральнасць вайны.

Словам, няма аб'ектыўных прычын для таго, каб гаварыць аб немысцяздольнасці літаратуры і, у прыватнасці, аб вялічых працізнічых жанраў, перад новымі гістарычнымі умовамі. (Дарэчы, размовы аб прычынах раманна з'яўляюцца, на маю думку, адной з разнавіднасці гэтай «творыні», яны маюць, несумненна, самую прамую сувязь з тымі псімістычнымі поглядамі, якія некелі выказваў Стэфан Цвейг). Але ёсць усё прычыны і падставы для таго, каб гаварыць аб новых, больш складаных задаваннях, якія пастаюць сёння перад пісьменнікам, аб новых, больш строгіх патрабаваннях, якія прад'яўляе яму наш час, аб «новай сіле, новай значнасці мастацкага твора».

Іван Навуменка — у зноў пасля свайго, можа быць, занадта вялікага экскурсу ў гісторыю літаратуры вяртаюцца да прадметна размовы, — мае, безумоўна, рацыю, калі ўзнімае пытанне аб прымітыўна зраўнаметым рэалізм. Што грахі таіць, ёсць яшчэ такі рэалізм, у некаторых творах нашай прозы — як ваяенны, так і мірны. Чытаеш іншы такі твор і разумееш: аўтар не толькі не ўзвысціўся над прыродай, не ўзяўся над жыццём, а нават не стаў управесць з ім, з яго галюўнымі працэсамі і тэндэнцыямі — ходзіць недзе ля падножжа гэтай аграмадзіны. І натуральна, што не зноўдзеш у яго ні буйных характараў, ні глыбокай праўды жыцця, ні смельчкі, адначасна яркай фантазіі, абгульненню. Вос і атрылілізавецца, што не ўсё тыя дэкаўчачы леташніх нумароў «Полімя», дзе было змешчана як сем раману, аднолькава зашчылілі чытача. І магчыма, што асобныя нумары ён проста адкінуў у бок, в узяўся чытаць часопіс з дакумэнтальнай апавесцю.

Я КІМ БЫ мне, чытачу, хацелася бачыць наш раман — калі гаворыць не аб асобных творах, а аб рамане ў цэлым?

Такім, як ён праўдзліва ў лепшых сваіх ўдарах, — яшчэ крыху лепшым.

Наш «сэрэдні» раман яшчэ вельмі заапаляца расказам пра тое, як былі і як быў, а я хачу пачуць ад яго, чаму так было, чаму так бывае.

Наш «сэрэдні» раман не вызначаецца яшчэ здыноснасцю зсэрэдзіцца на новых уражаннях, на новых з'явах жыцця, у прыватнасці, жыцця духоўнага, — а я хачу, каб ён разгавяў на гэтыя з'явы.

Наш «сэрэдні» раман умее добра апавядальнасць, у яго добра памыць і добрая нагляднасць. А я хачу, каб ён яшчэ набыў тэты якасці, якія вяліка ўчутрапа сіла, які інтэлектуальная значнасць.

Ішымі словамі, а я хачу, каб наш раман быў для мяне не проста больш ці менш цікавым чытаннем, а нечым большым, — сапраўдным падуручкім жыцця. Каб тым паучыцца і рухам душы, той вышэйшай жыццёвай мудрасці, якім я вучусь у рускай і савецкай класіцы, у Экзюперы, Хемінгуэя, Бела, — я вучусь ў свайго раманна. Каб яго аўтар быў для мяне тым тонкім і мудрым настунікам, аўтарства якога ставіць вышэй за ўсё.

Што ж датычыцца пытання, які тып раманна мне, чытачу, больш да спадыбы, які стыль больш перспектыўны, — дык яно мне вельмі турбуе. Любы тып добры, апрача суніага, любы стыль добры, апрача муніага. Ніхай гэта будзе раман-спавядзь, раман-маналог, ніхай гэта будзе лірычная аповесць, ніхай гэта будзе проста эпэла, — але ніхай гэта будзе сапраўды раман.

ПА ВЫСТАВАЧНЫХ ЗАЛАХ

Багачце

ПОЛЫМЯ БЕЛАРУСЬ МАЛАДОСЦЬ

Будакія Лось

ПРА ПАКАЛЕННЕ

Кажуць, шчаслівае пакаленне
Тое, што зараз прыходзіць...
Жыві, спявай, калі ёсць натхненне,
Хай рукі твае любяць—робяць.
Хай ногі вядуць у любяць дзверы—
Адчыняць, нават без скрыпы.
Маеш дыплом,
маеш кватэру,
Маеш таблетку ад грыпу...
Усё да апошняй драбніцы ясна,
Усё, што ні зробіш, кваліфікацыя,
Хлопцы, дзяўчаты, як дзеці ў яслі,
Спрытна ў пісьмоўніцы валіць...
Добра, хай змоладу маладыя
Растуць, як тэролі, да неба,
Душою не супраць такой хадзі я.
Напэўна,
гатак і тэрба,
І шчасце злучы,
скажу па праўдзе,
Я пакаленню гэтаму,
Прыбранаму, быццам бы на парадзе,
Ласкай бацькоў саргатаму.
Ды мне
маё
дарожніцтвам з дзецкай,
З натруджаным добра крылле...
Яму не было ля чом паграцца—
Бо каміны не дымлілі.
Трывалі такое дзедавы ўнукі,
Што іншыя не стываюць.
Не усё, што хацелі,
рабілі рукі,
А тое, што загадаюць...
А ўсё ткі раслі, прыгажолі не дзіва!
Калі не было
і хлеба,
Вершы пісалі пра дзень шчаслівым...
Напэўна,
гатак і тэрба...
Загартаванае наша натхненне,—
Яно адгарыць ніскорай!
Кажуць, шчаслівае пакаленне
Тое, што зведла гора.

Кастусь КІРЭНКА

Каліна чырвоная
Гарыць,
Як туга маладосці.
Адзінокая
Песня лета
Чэбаровым пахне настоем,
Пагляджу на твай дзвер—
Здаецца:
Да чабе я прыехаў у гасці,
І забыты мяно,
Іржэюць напояны.
Ах, любая,
Як я табе буду ўдзячны,
Калі ты
Напоіш мяне
Са студні вадой чыстай.
А
З каліна чырвонай
І пахвой саломы янай
Зраблю для чабе
Найлепшыя
На вяселле маністы.
У крывінацы кожнай
Зной паучаць
Кліч мне трубіны.
Яі свай
Лютэцыяны,
Пакланяюся,
Тэатліны сьвету.
Узровеньна
Навальнічныя
Б'юць бубны.
Адчыняюць ветры
асенія

Іосіф ВАСІЛЕЎСкі

Хаты сельскія, п'яціценныя,
Я люблю вас, як верныя сны,
Той птушчыню любую названню,
Што спрэчана да родных мясцін.
Дзе б ні быў я—п'ячотнае слова
Вам прышло, хопі і ў два радкі.
Еду міма—абавязкова
Прывітаць ўзмах рукай.
Не ў навіну тарачым часам
Быць мне ў вашых пугах з касой,
А надзяцца, і абсалюта
«Крававіца» адшарыць на сон.
Па-над вамі зара разгараецца,
Ззяюць чырваню правяды.
Сонца ў сонках—аж шыбы плаваюць
Удоўж вуліцы ў два рады.
Прызнаюся вам, змалю звычымі:
Што ні год—я ўсё болей рад
Не драціцца, а чарпачым
Страхам нашых сялянскіх хат.
Пераклад з рускай мовы
Лазар СЕМЯНОВ

Малюнак мастака Ф. Барановскага да аповесці Івана Навумніка «Бульба».

«Полымя», «Беларусь», «Маладосць». Восьмыя нумары... Хутка яны лягуць на сталы падпісчыкаў і на паліцы кіёўскай. Чым жа яны перадаюць чытаюць?

«Полымя» адкрываецца пазмай Алесіся Зарыцкага «Вяртанне на зямлю». Кастусь Кірэнка і Рыгор Барадупін змяшчаюць нізкі новых вершаў. Багата ў часопісе і прозы. Другую кітку рамана «Засячак Мелінука» пачынае друкаваць Аркадзь Чарнышэвіч, з аповяданымі выступамі Іван Скіпару («Бамбей—Кейптаўн») і Лазар Ядловец («Адзінаццетая запаведзь»).

Успамінамі пра сустрэчы з выдатнымі дзеячамі беларускай літаратуры і мастацтва дзевяціцца Заір Азгур. У раздзеле публіцыстыкі змяшчаюць артыкулы Ігнат Дуброўскі (пра развіццё нашай сельскай гаспадаркі) і Алесіся Красноў («Спаўнады гуманізм і маска»). «А дзямісла—да спектакля»—так называецца работа тэатральнага крытыка Анатоля Сабалеўскага.

У раздзеле крытыкі і літаратурнага агляду—артыкулы С. Гусакі (аб творчасці А. Кулакоўскага) і Л. С. Бартоўскага (да дзевяціццагоддзя Народнай Польшчы). Па пытанні культуры мовы выступае ў часопісе Янка Скрыган, новыя кіткі Міколы Ракіта і Віктара Каваленкі рэцэнзуюць Я. Герцоў і У. Богач.

«Маладосць» шмат месца адводзіць прозе. Надрукаваны новы аповесць Івана Навумніка «Бульба», аповяданні Івана Грановіча і Сяргея Грахоўскага («Які влікі дзень»). З влікімі падборкамі вершаў выступаюць Будакія Лось і Васіль Макарэвіч.

Трыццацігоддзю першага Усесяўскага з'яўда савецкіх пісьменнікаў прысвечан артыкул Д. Палітнікі. Раздзел «Гэты дзень не змоўне» слава расказвае пра бацьку традыцыі нашага краю. Пад рубрыкай «Не арбіту кэмінізма»—матэрыялы пра мініскі будынік, пра будні Нафтабуда, пра не-

влікі беларускай прамысловасці. Уладзімір Юрэвіч піша ў часопісе пра кіткі лаўраўскай Кулакоўскага і Коласускай прэмій, П. Суботка рэцэнзуе кіткі Р. Тармола «Асколі і росы». Знойдае чытач у гэтым нумары і «Фотаклуб «Маладосць», і старонку «Для чыкаўнік» і іншыя матэрыялы.

«Беларусь» шырока расказвае пра святнаванне 20-годдзя вызвалення Беларусі ад фашысцкіх захлопнікаў. Тут і рэпартажы, і фатаграфіі. Літаратурныя матэрыялы ў часопісе прадстаўлены вершамі Алесіся Пысіна, Кастуся Шавеля, Пятраса Макаля, Дзмітрыя Кавалева (у перакладзе з рускай мовы М. Калачынскага), Іосіфа Васілеўскага (пераклад з рускай мовы Я. Сямянона), навалямі Паўла Кавалева і аповяданнем Алесі Пальчускага «Настырліва».

Як заўсёды, у часопісе шмат нарэццяў, замелёвак, рэпартажаў. Р. Кобець, напрыклад, расказвае пра круглянскіх птушчынаў, І. Аношкін—пра падзеі партызанскай Тэні Гіндзінай, аграном колгаса імя Гасталы Л. Пунтус—пра будні свай сельгасарцелі. З гутаркай «Любіце тэатр!» выступае народны артыст СССР Б. Платонаў, з расказам пра нашага выдатнага земляка, удзельніка будыніцтва Магнітгорскага і Кузнецкага металургічных камбінатаў Я. І. Весніка—П. Селівану.

Змяшчаюць у гэтым нумары рэцэнзіі А. Досіна на кіткі І. Навіцкага «Адрас» і Кірэнка на «Гісторыю Беларускай літаратурнай творчасці» Л. Шаўна і Б. Бурына на зборнік вершаў Ф. Яфімава «Ранішні зорнічкі».

Сяргей ГРАХОЎСкі

ЯК ВЯЛІКІ ГЗЕНЬ

адчула, што яе нехта даганяе. Хоць і было страшнавата, але азірнулася:
— Надзя, пакажы, гэта яна. Халіноўка, справа ёсць.
Яна не спынілася, а толькі прыцішыла крок.
— Ты мяне можаш ляць, колькі хочаш. Ведаю, што па глупствах з'яўляюцца, але, апрача табе, мне няма з кім параўнаць. Ты ж у шмотках разбіраешся.
— У чым, у чым? — перапытала Надзя. — Наогул, цібе, Мікалай, без перакладчыка не разумееш.
— Ну, як табе растлумачыць? Дарэчы, у гэтым аб'екце разумееш? Мне трэба купіць нейкую добрую рэч, а што, і сам не ведаю.
— Нічога не разумею. Коля. Навошта табе жаночыя рэчы?
— Не рэчы, хопі бы адну. Толькі паміж намі... Заўтра ў мамы майі дзень нараджэння. Разумееш?
— Разумею.
— Мы яго заўсёды адзначаем удваіч, чаем з пачынам або тортам, але ніхто ніколі не прыносіў ні якіх падарункаў...
— Колькі гадоў тваёй маме?
— Сорак адзін.
— А якая яна?
— Вельмі харошая, — зусім падлічачу адказаў Коля.
— Мамы ўсё хароша. Але каб купіць заўважна, трэба ведаць, якія ў яе валасы, высокая яна ці нізкая, поўная ці худая, нават які колер ваўчэй, ну, і размер, канечне.
— Адобіткі паліцаў не трэба? — пажартаваў Коля. — Ну, дык як, дапаможаў і дай слова — нікому ні гуту. Заўтра ў дванадцаты калі магазіны. Добра!
— Калі дзіма мамы, прыду, — Надзя павярнула, прабыва яшчэ некалькі дзесяткаў крокаў і знікла ў дзверях ітэрната.
— Коля настаяў калі ганка. Праз хвілінку засвістала шчы адно акно. Коля падшмыг да яго.
— Ага, значыць, у восьмым пакоі.

Назаўтра яны сустрэліся калі магазіны. Здалек Надзя нават не пазнала Колю. На ім было моднае кароначнае паліто, чорны кашчымчы і баяна накружанае кашуля. Стараўна прычасаная валасы здаліся не рудымі, а проста светлымі.
Чакаў ён, відаць, даўно, хадзіў, прагна курчыў і пагляджу ў усё бакі. А ўбачыў — лабей ён насустрача. Сянія ён увес быў нейкі светлы, далікатны і стрыманы. Яны хадзілі ад прылука да прылука, пераходзілі з аднаго ў адзін, разглядалі нейкаватыя блузы і шарсцяныя кофтакі, модныя туфелькі і «Партыяны сумкі». «Гэта не можна», «гэта не практычна», «для сталых жанчын—лёгкадумна», «абутак, не памерушы, купіць неляга».
Коля пачынаў трывожыцца, што так ім нічога і не выбяруць, ён нават асцрожна спрабаваў уявіць. На іх пазіралі дзесяткі людзей. Адна дакаралі, другая спачувалі, трэцяя двуххвонна падміргалі Колю і яна чыраване і адварочаўся. «Падлабуныся рыжы да новенькай», «Глядзі, глядзі, ужо і падарункі купіла», «За што б гэта?» — пераціналіся дзятчаты, якія даўно вядалі Колю. А ён бітэжыўся, рабіўся незграбным і маўклівым.
Яны выйшлі з магазіна, так нічога і не купішы.
— Ну, што будзем рабіць? Без падарунка мяне ніяк неляга?
— Ты ж сам бачыў, што купіць абяшашы — толькі грошы выкінуць. Падарыць трэба такое, каб на ўсё жыццё памяць была.
— Прыдумаў! Толькі велікі прашу, з'ездзі са мною ў горад...
Коля заўважыў, што Надзя насяражылася, і пачаў упрощаваў яе, як малодзе дзіця.
— Гэта ж зусім побач, аўтобусы ідуць праз кожную дзесяць хвілін. Толькі аб'ездзі, купіць і прыедзеш назад. Ну, прашу...
Надзі было шкада часу. Хвельяся сёння напісаць пісьмчы, скажыць у бібліятэку і наогул крэху агледзецца. Ды і нямаюць ездзіць з гэтым моладзе знаёмым хлопцам. Але хіба маля адмовіцца? Гэта ж не абшчы, а падарунак маме. Надзі ўспомнілася сваёй маме і зрабілася крэху сумна.
Яны дабеглі да прымыкчы і ледзь не на хадзі ўскочылі ў аўтобус. У ім было людзя, весела і шумна. Хвалі такія ж, як і яны, юнакі і дзятчаты і, мабыць, былі рады, што ў аўтобусе сесня і што ён не вельмі шпачуецца ў горад.
Надзя з Колям прыйшлі ў ювелірны магазін «Малініцкіх таварыш», раскладзеныя ў вітрыны. Надзя глядзела на форму, марку, на шырфэблат, а Коля яшчэ прыглядаўся і да цаны. Нарэшце яны выбралі ма-

ленькі зіхатлівы гадзіннік «Слава», купілі і рамячык да яго.
— Памерай, калі ласка, — папраціў Коля.
Надзя прыклала гадзіннік да сваё тонкае рукі, сама паглядзела на яго з усёй бакою і паіху сказала: «Добра».
— Прый-го-жа! — паверэдзіў Коля.
Яны выйшлі на людную вуліцу. Надзя разгледзела на сваёй торады. Ён увесць ён новы, прасторны і нават у гэты асенні дзень здаліся светлым і незвычайна чыстым.
Надзя і не заўважыла, як яны зайшлі ў маладзёны гаспадарскі сквер. Ён увесць сяняўся асенняй пазалой, нібыта недзе ў верхніх таліях, а пад яго шкваліла сонца.
— Давай пасядзім хвілінку. Зірні, як тут хораша.
— Хіба толькі хвілінку, — адказала Надзя, і яны пайшлі да зашпіннай лавачкі, што стаяла паміж кустоў парудзелай акаш.
— Я нават не ведаю, як табе дзякаваць, што ты ледзь не увесць выхадзіла... Коля змяяўся, шукаючы патрэбнае слова, — ну, ходзіш са мною па магазінах.
— Па-мойму, кожны пайшоў бы памачыць купіць маме падарунак. А мы з табою купілі добры гадзіннічак. Вось будзе рада!
— Думаю, што будзе. Яна ж ад мяне, апрача непрыемнасці, нічога добрага не бачыла. З трыццацігадся яе п'яцілі ў ішоўку за мае фокусам, а потым і ў міліцыю не раз «запрашалі». Шпелю і самому смешна, якія дурні былі. Разумееш, дурнацца ў сёмым класе. У кіно ходзіла, а грошай німа. Думаў, думаў і дадумался. Не падаваў адна дарок стаў. Так, фанерная будка, штурхні — паваліцца. Віно, кілбасы, цукеркі і кансервы там розныя прадавалі цёгка. Сібра. Нагледзілі мы гэты дарок. Яны добра сям'яна падакаліся над яго. Залез туды адзін лаян, падняў машыну і падае нам пляшчу па пляшчы. Пакаштавалі, віно — кіслае, як вошат, а ў роце сцягвае, пакаштавалі з другой — крэху саладзёнага, пайшоў усе з рыльца па глытку, а рэшту вылілі. Носім бутэлькі, адкароўваем і выліваем віно ў кануку, а пляшчы ў сетку складваем. Штурх дванаццаць тат адкаравалі. Сетку схавалі ў густых ляпуках за нашым агорадам. А назаўтра панеслі здаваць бутэлькі. Тут нас і асудкалі. Ну — міліцыя, допыт: «Хто кіраваў? Куды схавалі троешкі?» «Яны грошы» — вытаскалі. Мы ж яшчэ не паспелі іх вырнуць па пляшчы. А нам кажыць, што мы дзве тысячы за кашу забралі. Ну ж і пакрылі нас вакол гэтых дзюдоч тысяч. Гэта таўстуха Сіма выдумала — разбагацець хацеў. А нас у сід пачнуць — крадзёж з уломам. Патрабуць выдасць кіраўніка, у камеры трымаюць. Ледзь выпуталіся. Добра, што школа на парукі ўзяла. А мама аж носе пасівае да гэтых дванаццаці бутэлькаў. І ў мяне жыццё пайшло з перакосам. У школе «ларочкі» пачалі дражніць. Двойку скараю, зной папракаюць: «Гэта табе не бутэлькі кіраваць!» І так мне усё агорка, так надлачуць, што пасля дзевяціга класа кінуў усё і пайшоў працаваць на лязовавод сумшчышчыкам. А сёлетна да Сімона Патрочына паступіў. Хароны ён мужык, справядлівы...
Надзя слухала, апусціўшы галаву.
— Вось і дзятчкі, што згадзілася пайсці з «падономкам», які некаторыя мяне называюць. А чаму? За язык. Ведаю, што не птушнішкім сталем гадзіць. Некаторыя аж зелянеюць, што праду ў вочы кажу.
Надзя ўстала з лавачкі, і яны пайшлі па зашпінных лістамі дарожках. Над імі кружыліся і коса падалі пад ногі жоўтыя лісты.
Коля было прыняма ісці з гэтым харошым дзятчым. Яму хацелася, каб іх убачылі знаёмыя, каб пазнаў-заспелі сябры. І ён лавіў Надзю да аўтобуса на самай люднай вуліцы. Яны ішлі калі магазінаў. Коля скоса паіраў у вялікі вітрыны. У іх ён бачыў сябе і Надзю.
— Коля-я! — пачулася зусім блізка. Яны азірнуліся. Следам без іх высокая жанчына з поўнаю гаспадарскаю сеткаю і з тортам у руках.
— Гэта мама, — паспелі сказаць Коля.
— Добра, што цябе убачыла, а то не дануся адна. — І яна падала сьмучна набітую пакунам доўгу сетку.
— Паінаемса, мама, гэта Надзя... з нашай брыгадай.
Колява мама сказала, што яе заўважыў Кацярына Рыгораўна і што ёй «свельмі прыемна». Надзя заўважыла, як прыгладзела да яе Колява мама, і пачырванела да вушэй. Яна гатовая была бегчы адсюль, ні на кога не ляжачы. Але стрымалася сябе. Толькі ў думках паўтараўла: «Дурніца, дурніца, і паінеж жа мяне чорт з гэтым Колякам».
Кацярына Рыгораўна ўзяла Надзю

Рыгор БАРАДУПІН

КАШУЛЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

Чырвоныя рукі,
Чорнае лісце...
Наўжо гэта праўда:
«Насіў калісці...»

Як туман на дасвечці, святлее кашуля —
Здаецца, мурог з Паўлюком кашу я.
Раскрыстаны, ступам поплавам,
Нам фыркаюць ветры храломі цёплымі...
Маці кужаль прала пры лучыне,
На расе маёй палатно бяліла,
Паўлюка чакала,
Дні лічыла,
Сустракаць выходзіла ў даліну.
А пасля ветры буйныя ў зялёнай,
Балаболкай рэха білася на шыях.

ДЗЯТЛІНКА

Дэсвечце займаецца ціхае.
На лістах раса залодзе.
Узбегла на ўземежак,
здахвалася —
Дзятлічка белгалова —
Пламённіца дзятла беларудата,
Увучка заеў ўскудлачаная,
Сукно, што залінеца ругаю,
З кіношнай купіла ў складчыну.
Ля дзятчынак шчыроўца з раіцы Чмалі —
сваці басавітыя.

Рыгор БАРАДУПІН

КАШУЛЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

«Завіні, сымчак, жаўранкам заўдзіны!»
Маці ўпрыхавці касаваротку шыла.
Песню родную гукала чарнабрыўка,
Па дэлікім сумавала доме —
Адгукалася з дыяроўскага абрыў:
— Ой, не сьці, місчэньчыку,
Не сьціні нікому...
І кашулю вышывала ругна
Чарнабрыўка ў ітэрнаце вечарамі.
І, як сонца,
Ёй заходзіла на рукі
Галава пазта кучаравая...
Чорнае лісце,
Чырвоныя рукі —
Кружыць жалобу —
Над рэдасцю кружыць...

ДЗЯТЛІНКА

Дзятчоркам туман стараецца
Ногі ўзутца сьцікаю.
Навальніца прасторы вымае —
І дзятлічка зноўку клявае.
На чужыне асетціць сны мае
Савай галавой бялявае.
Дзятлічка снежноруга,
Які слава па Радзіме,
Таксама і Беларусь мая
На ўземежках цэла
і высталяе.

Рыгор БАРАДУПІН

КАШУЛЯ ПАЎЛЮКА ТРУСА

Чырвоныя рукі,
Чорнае лісце...
Наўжо гэта праўда:
«Насіў калісці...»

Як туман на дасвечці, святлее кашуля —
Здаецца, мурог з Паўлюком кашу я.
Раскрыстаны, ступам поплавам,
Нам фыркаюць ветры храломі цёплымі...
Маці кужаль прала пры лучыне,
На расе маёй палатно бяліла,
Паўлюка чакала,
Дні лічыла,
Сустракаць выходзіла ў даліну.
А пасля ветры буйныя ў зялёнай,
Балаболкай рэха білася на шыях.

ДЗЯТЛІНКА

Дэсвечце займаецца ціхае.
На лістах раса залодзе.
Узбегла на ўземежак,
здахвалася —
Дзятлічка белгалова —
Пламённіца дзятла беларудата,
Увучка заеў ўскудлачаная,
Сукно, што залінеца ругаю,
З кіношнай купіла ў складчыну.
Ля дзятчынак шчыроўца з раіцы Чмалі —
сваці басавітыя.

Ілюстрацыя мастака П. Калініна да аповядання Івана Грамовіча «Яны прыйшлі вясна».

ПАД ВОБЛАКАМІ

Над светам воблакі гуртом
праходзяць мірнымі.
Ім пасля іх—хоць заклінілі, свет,
А мне я пасля ўсё застаюца мілым.
А мне і потым з думай жыць я след,
А мне страшней за ўсё, што адчуваюць
не буду,
як месці светлы над паводнай ціхі,
што я не буду любавачка цудам,
дзятчкі любіць,
не буду бачыць іх.
Ніколі не пачую яго, што з сынам,
з жонока маёю,
Не пагляджу, як лёгка ветразі ўзяла
вясна—свады,
як сонца атуляе цішыню,
калі ўстае на досвітку з вады.
І не змагаў і заспаіць сабою
ад немоўлі любой мяно.
Не пакажу пшчотнасць я сваю
перад вяржачку тую...
Праходзіць воблакі,
Азноб прасторы зоравыя
спыні азылі—
дрымкі баруць,
І падмаюць да сонейна галавы вы,
І па галавах цені і багучы.
Пераклад з рускай мовы
М. КАЛАЧЫНСКІ

Васіль МАКАРЭВІЧ

Касцёр ядлоўчаны страляў,
дзіць кугала ля мамы,
а недзе
тонкая страва
ляцела, зьявіцца,
да маманта.
Не знаю,
летам ці зімой,
рукой страпна удалец пушчана.
Яна ляцела
над зямлёй
бараці гульні!
І птушчамі.
Страпа залела на ветрах
у промах сонечных
купалася
і, чыркнучым па вяжках,
да ног упала
ў чом купальскую.
Страпу падняў я
І пасля
лук напіваю,
дзень свой хвалючы,
каб рэактыўную
паспаць
праз небасцілы
і праз далечы.

Алесь ПЫСІН

НАД БУГАМ

А там, на левым беразе, паліны;
Без візы цёткам можна да радні.
Дарожныя пабеленыя знакі
Спінніліся ля цёткі глыбіні.
«Варшавскі мост» вітаю, быццам
друга,
З дзвер'ем падаю
яму руку.
Плыне пад намі павноўддзе Буга,
Плыне гадзіна, што лягва ў раку.
Даўно з брагамі хлеб і соль мяне
дзепілі,
І вось вада—таксама палівам.
Спаўніць берагі лаяў і хмелем.
І тут было б не цесна папайкам.
Добрым будам... Ды не тыя зняты
Дзверы ўсёж найліпшыя рублюжы.
Дае брагі. На мосьце дзе салдаты,—
Каб хтось з-за Эльбы вулзціць
не прыйшоў.

Пятрусь МАКАЛЬ

РАДКІ З ГУМАРАМ

ЮБІЛЕЙНАЕ ПРА ВЕРНАСЦЬ
Ты цпгнешся за мной штодзень,
Яі цень.
Я ведаю трываласць гэтай вернасці!
Мой цень, які заліць шыміне
за пліцень —
Ледзь толькі сонца ад гго
адвернеца.
АНТЭНА
Любыя далачнікі ёй відны,
Бо з вышнім
Усё, аб чым гаворыць чорт зямны,
Яна сабе наматае на шар.
ЛІТАРАТУРА І МАСТАЦТВА
14 жніўня 1964 г.

